

מבוא

Ⓐ רבי לוי יצחק מברדיצ'ב נולד בשנת ת"ק (1740) בעיר הוסאקוב, גליציה, לאביו ר' מאיר, ממשפחה מיוחסת לכמה דורות של רבנים. למד תורה בעיר ירוסלב, נשא אשה בת משפחה עשירה, הלא היא משפחת פרץ מלוברטוב, שהצטיינה באהבת התורה והיתה מפרנסת הרבה תלמידי חכמים עניים.

Ⓑ בעיר לוברטוב, שכינוה בשם "ירושלים הקטנה" על שום רוב לומדי תורה שבה, ישב ר' לוי יצחק כמה שנים באהלה של תורה והתהלך באהבה וברעות עם לומדים גדולים, אף התקרב אל רבי שמלקי הורוויץ מניקלשבורג, תלמיד המגיד ממזריטש, ששימש בימים ההם רב בריטשוול הסמוכה, וממנו קיבל תורה בחסידות. יחד עם ר' שמלקי נסע אל המגיד ממזריטש.

Ⓒ לשנים נקרא ר' שמלקי לניקלשבורג לכהן שם ברבנות ור' לוי יצחק עלה במקומו על כסא הרבנות בריטשוול, אולם המתנגדים שבעיר רדפוהו באף ובחימה וגרמו לו צרות-צרורות, עד שפעם אחת בהושענא רבה נאלץ לברוח מן העיר. הוא הלך ברגל, האתרוג והלולב בידו, אל המגיד מקוויניץ.

Ⓓ בשנת תקכ"ה נתקבל לרב בזולוכוב, מחוז שדליץ בפולניה, וגם בעיר זו מרדו המתנגדים את חייו. בשנת תקל"א נתמנה לרב בפניסק שבביילורוסיה. אך יום אחד, כשר' לוי יצחק היה אצל רבו במזריטש, התנפלו המתנגדים על ביתו והרסו את כל כלי ביתו, אף הושיבו רב אחר במקומו. מאז היה ר' לוי יצחק נע-ונד מעיר לעיר וחי בעוני ובדחקות. כתוצאה מרדיפות המתנגדים, לקה רבי לוי יצחק בהתמוטטות עצבים, אבל התאושש. לבסוף מצא שלוה כאשר בשנת תקמ"ה (1785) נלקח אחר כבוד לשמש מרא-דאתרא בברדיצ'ב, עיר ואם בישראל והוא אז בן מ"ה שנה.

קהילת ברדיצ'ב, היתה אחת הקהילות הגדולות ברוסיה הצארית ומרכז חשוב של תנועת החסידות ורבי לוי יצחק כיהן בה כרב עד סוף ימיו (כחצי יובל שנים). בעיר זו, שיד החסידים היתה שם תקיפה, בא ר' לוי יצחק אל המנוחה וממנה התחיל אורו זורח ומבהיק עד למרחקים והשפעתו גדלה והלכה. בימי כהונתו נעשתה ברדיצ'ב מבצר עוז לחסידות ומגדל-אור להמוני יהודים, שהיו באים לחזות בזיו פניו של ר' לוי יצחק, לשמוע אל רינתו ואל תפילתו.

ר' לוי יצחק היה למדן גדול גם בתורת הנגלה ולבית-מדרשו נתכנסו אלפי תלמידים, שלמדו ממנו תורה וחסידות. בשבתות היה דורש לפני הקהל ואף בימות החול היה לפעמים יוצא לשוק, מקהיל קהילות ומזרז את הבריות לתורה וליראת-שמים.

ביתו היה פתוח לכל עני ומר נפש, לבו לב רחמן, ואף שם משפחתו הוא דרברימדיקר, כלומר, הרחמן. כאן, בברדיצ'ב, נעשה ר' לוי יצחק חביב העם והרבה כתרי אגדות נקשרו לראשו.

ר' לוי יצחק, מתלמידיו הותיקים של רבי דוב בר, המגיד הגדול ממזריטש, היה רושם כל יום בפנקס חידושי תורה של רבו, ונחשב כמי שתרים תרומה גדולה ביותר להפצת דבריו של המגיד.

מלבד שהרביץ תורה והפיץ חסידות, עסק כל ימיו בצרכי ציבור והיה מחזר בערים ובעיירות לאסוף ממון לפדיון שבויים, להכנסת כלה ולכלכלת עניים.

שנים ישב ר' לוי יצחק על כסא הרבנות בברדיצ'ב וביום כ"ה בתשרי תק"ע (1810) נתבקש לישיבה של מעלה.

ר' נחמן מברסלב קרא אותו בחייו בשם "פאר ישראל", וכשנפטר אמר עליו: "מי שיש לו עינים פקוחות רואה ממש שכבה אור העולם ונעשה חושד". ה"חזוה" מלובלין אמר: "כל יום אני קובע לי שעה להודות לה' על אשר שלח לעולם הזה נשמה גדולה וקדושה כר' לוי יצחק".

ל) לאחר פטירתו של ר' לוי יצחק לא נתנה העיר עוד את כתר הרבנות לשום איש, ושוב לא היו בה אלא דיינים.

*

רבים עשו כר' לוי יצחק במידות חסידות, באהבת ישראל, בסניגוריה על ישראל עם קדושים ובהכרת סגולותה של הנפש הישראלית, אבל רק ר' לוי יצחק התרומם למעלת מליץ יושר וכמופת חי של יהודי טוב ורחמן, העומד ומתחטא לפני דיבוננו של עולם וכופה עליו כביכול סליחה ומחילה לעוונות בית ישראל, מונה והולך לפניו את מעלותיהם של היהודים, מספר בשבחיהם, קורא בלי הרף "מי כעמד ישראל", ואפילו בפושעי ישראל הוא מחפש ומוצא סגולות יקרות ומגלה טעם לשבח בכל מום ופגם שבהם, וכפי שניסח זאת אחד מגדולי סופרי החסידות אליעזר שטיינמן, הנודע בשערים בלשונו הייחודית: אהבת ישראל בצדיק זה, לא היתה אצלו מידה קנוייה על ידי שבירת יצר השנאה, לא פרי עץ הדעת וההכרה, הכרעה שכלית, או יסוד שברצון ושבהרגל, אלא תכונה שמלידה, טבע בראשית של מזג טוב, עצם החיות של נשמה טהורה זו, סנה בוער בלב: אף דברי הסניגוריה שקשר על כלל ישראל ועל כל פרט בישראל, לא היו בגדר סברות והשגות המוחין, דברי הגיון, אלא ילדי רוחו, חזיונות והגיגים, סוד שיחו עם נפשו ועם קונו.

בשפת החסידים מצויה ההגזמה ובשבחי הצדיקים זה לזה יש יותר משמינית של הפרזה. אלא שעל כל צדיק וצדיק קמו חולקים מבין חבריו, שנכוו מחופתו או שלא גרסו כלל את חופתו. אבל על ר' לוי יצחק לא היו חולקים מבין חבריו וכולם כאחד ענדו לראשו עטרה זו, שנתייחדה לו מטעם המוני בית ישראל, כי אוהב גדול ודורש טוב לעמו היה לפי יסודו שלו ובשורש נשמתו. ר' שניאור זלמן מלאדי אמר עליו: "אלהים צדיק למעלה ור' לוי יצחק צדיק למטה". ר' ברוך

מלא שליחותך בעולם באמונה

ⓐ באחד הכפרים היה גר איש תם וישר דרך. במקומות שמסביב לכפר כינוהו בשם מנדל הפונדקי, משום שכל חייו התפרנס האיש מהפונדק שעמד ליד אם הדרך.

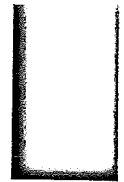
ⓑ כשקרבו ימי הזקנה שקע מנדל בהרהורים: רוב שנותי חלפו עלי בכפר בהבל וריק. מזגתי משקאות לגויים טובאים ולרוזנים שיכורים. עיני ראו מעשי הוללות של פריצים שטופי זימה ואזני שמעו גערות פרע של איכרים פרועים לשימצה. תפילתי לא היתה תפילה, בהולה היתה, על רגל אחת היתה. אינני יודע יותר מאשר למלמל "שמע ישראל". פעם בשנה, ביום הכיפורים, התפללתי יחד עם כל ישראל, אך גם אז לא ידעתי את הכתוב ב"מחזור". כעת, בערוב ימי, הגיע הזמן שאכין לעצמי צידה לדרך הרחוקה. בני שייקה שהגיע לפרקו, הוא יתהלך עם הבאים אל בית המזיגה ויכלכל את עניני הפרנסה, ואילו אני אפרוש מעסקיי. לעיר אסע, אקנה חומש, אף סידור-תפילה חדש אקנה, שאותיותיו מאירות עינים. כמו כל יהודי אתפלל שלוש פעמים ביום בכוונה ואף תורה אנסה ללמוד.

ⓐ קרא מנדל לשייקה בנו והפקיד בידו את הפונדק.

ⓑ שירת שייקה את באי הפונדק ביתר שאת והאיכרים נמשכו אליו ביתר חשק.

Ⓔ אך מאז ששייקה נעשה למוציא-ומביא בעסקי אביו, שינה הפונדק את פניו. שנים הרבה שימש בית המזיגה אכסניה לעוברי אורח, ליהודים שהיו נודדים בדרכים. כשהרגליים היו כושלות מעייפות ידעו ההלכים כי ליד אם הדרך פתוח לפנייהם לרווחה פונדקו של מנדל. ארוחה חמה מוכנה להם ומיטה מוצעת עליה יישרו את עצמותיהם הלאות. מנדל נוהג היה לקבל את ההלכים בפנים שוחקות. בעצמו היה עומד עליהם לשרתם.

אוהב ואהוב

Ⓕ במאור עיניים היה מגיש לזה כוס חמין ולזה כוסית י"ש. עתה, כשמנדל סילק את עצמו מעסקיו, לא היה הפונדק פתוח עוד להלכים. המעט שנתן שייקה לעובר אורח שנקלע בפונדק, נתן בפנים זעומות והנודדים בדרכים פסחו על האכסניה של מנדל.

Ⓖ משנודע הדבר לרבי לוי יצחק מברדיצ'ב ביקש לקרוא אליו את מנדל הפונדקי. כשהלה בא לפניו, שאלהו למה ומדוע נטש עסקיו ומסרם לידי בנו? הסיח מנדל את צערו בפני הרבי ואמר: שערותי הלבינו, רבי. זקנתי, מי יודע כמה שנות חיים יעניקו לי עוד ממרומים, ובמה אבוא בפני בית דין של מעלה? הלא כעני ובבושת פנים אעמוד שם בפניהם, שכן אין בידי לא תורה ולא תפילה. עתה, כשהבן דואג לפרנסת הבית רווח לי, רבי. אני קם בכל בוקר, מתעטף בטלית, מתפלל מלה במלה מתוך כוונה, ויש לי גם פנאי להציץ בחומש ובמשניות. עתה מרגיש אני שאתייבב בפני הפמליה של מעלה עם חבילות של מצוות, עם תורה ותפילה.

Ⓖ שקוע בהרהורים שם רבי לוי יצחק את ידיו לתוך שרוולי בגדו. לאחר מכן נשא עיניו כלפי מנדל ובמאור פנים אמר לו בשופי ובנחת:

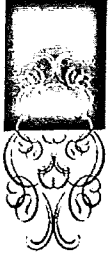
Ⓘ חכמינו אמרו: "איזהו חכם - המכיר את מקומו". על כל אחד מישראל להכיר את המקום שהבורא הועיד לו בעולם הזה. ועליו להישאר לעמוד במקומו המיועד ולא לתפוס בכוח מקומו של חברו.

Ⓙ ועוד אמרו חכמינו הקדושים: המלכות שם, במרומים, כמו המלכות כאן בארץ, וכמנהגי המלכות כאן, כך המנהגים שם. אוי לה למלכות שאין לה אלא שרי צבא בלבד וחסרים לה חיילים פשוטים. חייל פשוט הבורח מהשורה כדי להיות גנרל דווקא, אף הוא בוגד במלכות.

אבות ובנים

(k) דע מנדל, כי גנרלים, מיוחסים ולמדנים, יש לו לקב"ה די בעולמו, חסרים לו חיילים פשוטים ונאמנים שבפשטותם דווקא הם מגלים נאמנות למלך העולם. הבורא מעמיד כל אחד במקומו שלו. את מקומו של זה הוא קובע בבית-המדרש ומקומו של ההוא בכפר נידח. אותך, מנדל, העמיד הבורא בפונדק כדי שתושיט כוס חמים לעוברי דרך עייפים. לא כעני תעמוד בפתח שער גן העדן ולא בבושת פנים תתייצב בפני בית-דין של מעלה. יבואו לשם הארוחות החמות שהושטת להלכים ויעידו בך המשכבים הרכים שריפדת להם.

לך מנדל חזרה אל הפונדק ופתח שעריך להלכים הלאים מתלאות הדרכים. (L)

והאכסניה שליד אם הדרך שוב גפתחה לרווחה בפני עוברי אורח יגיעי כוח. (M)

מצוות צריכות כוונה

כשהיתה פרל, אשתו של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב, לשה בצק ואופה חלות לשבת, היתה מתפללת ואומרת: ריבונו של עולם! יהי רצון מלפניך, שכאשר לוי יצחק שלי יברך בשבת ברכת "המוציא" על החלות האלה, יכוון בלבבו את אותן כוונות שכיוונתי אני, שעה שהייתי לשה ואופה אותו.

שלושה סיפורים

מעשה בחוכר-אחווה שנתמסכן ולא היה לאל ידו לשלם לפריץ דמי החכירה שהוטלו עליו. עזב את ביתו ונסע למרחקים להיות שם מלמד דרדקי בצפייה לרחמי השם יתברך, שאם יחסוד לו

בו ועושה עמו טובה יי, וזה האפן השני במקום גילה שם תהא רעה.

ע"י ההסתכלות במקור השפע יבוא לאדם מדות היראה והבושה שבהם יעבוד את השי"ת

ואמר הכתוב וחסדך על פני תהום, כי תהום נקרא מקור השפע, כי תהום הוא מקור המים ומים מרפז על שפע יי, וחסדך הוא היראה פי' דוע (ויהי מ"א קמ"ג), ונהו וחסדך על פני תהום שיתלבש במדות היראה והבושה בשמסתכל במקור השפע, ומלת פני היא הסתכלות על דבר כמו שכתב הרמב"ן בפרשת יתרו על פסוק (שמות כ ג) לא יתיה לך וכו' על פני עין שם יי, כמו על פניו יברכה' (וי"ו ב י"א), ונהו על פני תהום בשהשם יתברך נותן שפע וטובה אז יבוא לו מזה יראה ובושה, ותהום הוא מקור השפע.

האדם צריך לדעת שהשפע שמקבל מה' הוא בחסד ולא בזכות מעשיו ואמר הכתוב ורוח אלהים מרחפת על פני המים, שירגיל אדם במדה זו שכל מה שהשם יתברך נותן לו הוא ברכ רחמיו וחסדיו

לא לפי מעשיו יי, ומים נקרא חסד כפודע (ויהי מ"א קמ"ג): ר"ס. ר"ס. ר"ס, ונהו ורוח אלהים מרחפת על פני המים, כלומר כל מה שתקדוש ברוך הוא נותן לו הוא רק ברכ רחמיו וחסדיו, ורוח אלהים הוא השפע הבאה מהבורא יתברך מרחפת על פני המים' הוא בא מרב חסדיו, ומים הוא חסד, וכשירגיל האדם במדה זו אז הוא מודבק את עצמו במדות האין והענה ויהיה מרחפת לעולמות העליונים והמצחצחין המרפזין באת השמים' שבארנו לעיל, ודוק היטב:

מצוות התורה הם כנגד איברי גידי האדם ומהם חיותם, וכשאדם עושה המצוות אזי כל הארץ שלו

ברש"י (רי"ט ספרטה), אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל התורה אלא מ'החדש הזה לכם' (שמות פ"ג), מה פועם פתח בבראשית, משום ב'נח מעשיו הניד לעמו לתת להם נחלת גוים' (מסילת ק"א ו), שאם יאמרו האמות לישראל לסמים אתם וכו' יי. ונראה לפרש דהנה באורייתא ברא קודשא בריך הוא עלמא (ויהי מ"א ס"א ח"ג קס"ב), וכל דבר שיש בעולם יש בו אותיות התורה

ביאורים והערות

עז. וראה בתולדות יעקב יוסף (פר' ג"א) שביאר ענין זה במשל, וז"ל: משל לאיש כפר אחד שמרד במלך, שהכה ורגם איקונין של מלך או כיוצא בזה, ומיד עשה המלך אותו לראש והעלהו ממדריגה למדריגה עד שנעשה משנה למלך, וכל מה שהטיב המלך עמו יותר והביאו ליותר מדריגה, וראה יותר כבוד המלך ומשרתיו והנהגותיו, היה יותר צער לזה שהיה בן כפר, בזכרו שמרד נגד המלך הגדול הרחמן הזה, ומה שהיה ראוי לעונש הוא מטיב עמו יותר, והמלך עשה בכוונה מכוונת, שאם היה ממיתו היה צער לפי שעה ותו לא, מה שאין כן בדרך הנ"ל מצטער כל ימיו ומוסיף תמיד, כשעלה ליותר גדולה מוסיף יותר צער על צערו, איך מלאו לבו למרוד עיני כבודו.

עח. התהום הוא משל לשפע, שיש בו השפעה של מים בלי גבול כיון שהמים שבתהום לא נגמרים ולא מתייבשים, וכן הוא השפע שאנו מקבלים מהשי"ת. וראה מצודת דוד על הפסוק (יחזקאל ג יג) 'אותי עזבו מקור מים חיים': שאני כמעין הנובע מים חיים, ו"ל משפיע להם טובות בכל עת. וראה עוד רבינו בחיי (להלן ל"ג ד): אבל המקור אינו מקבל מאחר כי מימיו מעצמו המה יוצאים, וממקומו מתרכים ונובעים ואינו פוסק לעולם, ומפני זה נקרא הקדוש ברוך הוא 'מקור', לפי שכחו אינו פוסק לעולם ולעולמי עד, והוא שכתוב (יחזקאל י"ג) 'מקור מים חיים את ה'', וכתוב (מסילת ל"ו) 'כי עמך מקור חיים'.

עט. ז"ל הרמב"ן: יזהיר לא תעשה לך אלהים אחרים, כי על פני הם, שאני מסתכל ומביט בכל עת ובכל מקום בעושים כן,

וניצונו מרמ"ו ושם"ו

פד. בר את העו נועם אי את העו ולהיכן בתוך ה שאמרו כ"ב את העוסק ו ויתעלה עוד אור ואחד מי ולגרום האותיות שבתם, ו הנזכר, כ ובתמים, הנאה לה אותיות ו לאפוקי כ והיה למי התורה ב כי באורי אותיות ה מאור ושנו פת. ראז עשרה מצ כמנין ימו של אדם. פו. בזוה רמ"ח פק מלאכין ד: ואית כבר אתיהיכו, באדם רמ להעשות, כשם רבונו לא נתנו ל פז. ראה יש בתורה עשה אותנ תעשה כמו שהיא שוקו ליום הזה, ואת העולב שכתב: והנ וגידים, מת הנקראת ק

